

УДК 373.57. 048 (042.3)

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ПО ФОРМУВАННЮ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ

І.В.Ковалинська

Анотація: стаття присвячена підсумкам експериментальної діяльності по формуванню загальнокультурної компетенції студентів через організацію самостійної роботи, підсилення мотивації до вивчення гуманітарних дисциплін та організації практичного заняття за новими принципами.

Ключові слова: компетенція, мотивація, самостійна робота, загальнокультурна компетенція.

Аннотация: статья посвящена результатам экспериментальной деятельности по формированию общекультурной компетенции студентов путем организации самостоятельной работы, практического занятия по новым принципам и усилению мотивации изучения гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: компетенция, мотивация, самостоятельная работа, общекультурная компетенция.

Summary: the article is devoted to results of experimental work in forming general-cultural competence of students. The author depicts pedagogical influence on quality of self-learning, practical classes organization according innovative principles, and motivation to study of the Humanities.

Key words: competence, motivation, self-learning, general-cultural competence.

Постановка проблеми. Нова соціально-економічна політика в Україні, в тому числі намагання увійти в світову організацію торгівлі, європейську співдружність, перехід до нової економічної системи, інтенсивний розвиток міжнародних контактів, створення спільних підприємств тощо висувають перед навчальними закладами нові завдання, які полягають у тому, щоб виховати нову генерацію майбутніх фахівців, які не тільки б володіли спеціальними знаннями у своїй галузі, але й мали б навички комунікативної діяльності та являли б собою всебічно розвинену духовну особистість, яка володіє всіма надбаннями світової культури й загальнолюдськими цінностями і має високий рівень особистої загальної культури. Такі якості забезпечать повноцінну фахову діяльність спеціаліста в умовах інтегрованого мультикультурного суспільства. Очевидно, що на теперішньому етапі розвитку вищої освіти постає необхідність у створенні системи істотних змін у навчально-виховному процесі, що передбачає пошук нових технологій, форм і методів підготовки майбутніх фахівців, які відзначатимуться творчою індивідуальністю, високим рівнем компетентності, професійної та загальної культури.

Аналіз наукових праць, присвячених даній проблемі. На думку О.Романовського, О.Товажнянського та А.Савельєва [12,13], формування особистості майбутнього фахівця має проходити кількома шляхами: якісної професійної підготовки, надбання високої культури й високого рівня адаптованості до специфічних умов роботи та життєдіяльності. Увесь цей комплекс професійних та особистісних якостей буде сприяти формуванню повноцінної особистості майбутнього фахівця. В той же час соціологічні дані свідчать, що за останні десятиріччя катастрофічно зменшилась кількість вільного часу, присвяченого відвідуванню культурних закладів [10, с. 53-54]. Ґрунтовне вивчення дисертаційних робіт та наукових праць, присвячених різним аспектам підготовки майбутніх фахівців технічного профілю (Т.Бірюкової [2], Л.Барановської [1], Л.Бродської [3], Р.Буржикової [4], Л.Грущенко [5]), дає нам підстави стверджувати, що сьогодні відсутня науково обґрунтована система психолого-педагогічних впливів на особистість майбутніх фахівців для формування рівня загальної культури, достатнього для успішної професійної діяльності.

Метою нашої статті є оприлюднення результатів експериментальної роботи зі створення методики психолого-педагогічних впливів на особистість майбутнього фахівця з метою підвищення його загальної культури й формування загальнокультурної компетенції.

Основна частина. Необхідно зауважити, що сьогодні багато українських дослідників приділяють увагу компетентнісному підходу до навчання. Так, Н.Кожемякіна у дослідженні соціально-педагогічних умов формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв виокремлює

такі компетентності: соціально-професійна, професійно-управлінська, регулятивно-емоційна компетентність тощо [6, с.45]. О.Коломієць розглядає соціокультурну компетенцію як один із факторів забезпечення культурологічної складової у підготовці студентів вищого технічного навчального закладу [7]. Вивчивши підходи українських і зарубіжних учених до понять «компетенція» і «компетентність», ми створили власну систему компетенцій особистості (табл. 1).

Таблиця 1

Система базових компетенцій особистості

№ з/п	Загальнокультурні компетенції	Соціальні компетенції	Професійні компетенції
1.	Рівень володіння рідною мовою	Вміння працювати у гетерогенних групах	Рівень обізнаності у комп'ютерних технологіях
2.	Рівень володіння іноземною мовою	Здатність приймати рішення і перебирати відповідальність на себе	Рівень сформованості підприємницької компетентності
3.	Рівень сформованості естетичного смаку	Здатність працювати у команді і бути лідером	Рівень сформованості здоров'язберігаючих навичок
4.	Рівень сформованості етичних норм	Громадянська компетенція	Рівень мотивації до професійної діяльності
5.	Рівень обізнаності у загальнокультурних цінностях		Рівень сформованості навичок та умінь у професійній сфері
6.	Рівень готовності до творчої самореалізації		Рівень працездатності
			Рівень професійних знань

Для підвищення якості сформованості загальнокультурної компетенції нами було виявлено шляхи впливу на якість компонентів даної компетенції, зокрема підвищення якості організації самостійної роботи та підсилення мотивації до вивчення гуманітарних дисциплін. Необхідно наголосити, що вказані шляхи не вичерпують усіх можливих засобів впливу на особистість студента, але у даній статті ми обмежимося описом результатів, яких було досягнуто саме завдяки планованому педагогічному впливу на організацію самостійної роботи та підсилення мотивації.

Якість виконання самостійної роботи вимірювалася нами за результатами анкетування, спостереження, бесід; а також за результатами оцінювання під час поточного, проміжного та семестрового контролю (табл.2).

Таблиця 2

Визначення рівня якості самостійної роботи

№ з/п	Чинники, що впливають на якість самостійної роботи	Початок експерименту	Кінець експерименту
1.	Відсутність умов для самостійної роботи	45%	40%
2.	Відсутність навичок самостійної роботи	40%	25%
3.	Відсутність навичок роботи з гуманітарними дисциплінами	40%	25%

Значну увагу ми приділили вивченню мотивації студентів щодо вивчення дисциплін гуманітарного циклу (табл. 3).

Таблиця 3

Мотивація студентів технічного фаху до вивчення дисциплін гуманітарного циклу

№ з/п	Чинники	Початок експерименту	Кінець експерименту
1.	Бажання мати вищий рейтинг	62%	66%
2.	Через наявність цих дисциплін у навчальному плані	50%	53%
3.	Зацікавленість у предметі	28%	43%
4.	Важливість для подальшої роботи і кар'єри	42%	70%
5.	Бажання розвиватися як особистість	32%	50%

Результати експериментальної роботи з підвищення мотивації і переходу її з площини зовнішніх впливів до внутрішньої мотивації та формуванню загальнокультурної компетенції засвідчують, що рівень сформованості загальної культури студентів підвищився завдяки використанню інтерактивного

навчання гуманітарних дисциплін, планованому педагогічному впливу на мотиваційну сферу студентів, що включає і вплив на емоційну сферу та відповідає принципам компетентнісного інноваційного навчання, а також підсиленню організаційної бази самостійної роботи студентів над дисциплінами гуманітарного циклу. Ми досягли певних змін у рівнях сформованості усіх компонентів загальнокультурної компетенції студентів експериментальної групи. Найбільших змін зазнав компонент, що означає обізнаність у культурних цінностях. Такі зміни відбулися завдяки постійній виховній роботі та використанню інтегрованого навчально-виховного заняття, у рамках якого було необхідно обговорювати культурні події й заходи, що проводилися зі студентами експериментальної групи. Навчання, в рамках якого ми намагалися створити умови для поєднання матеріалів різних гуманітарних дисциплін, відбувалося на основі описаного О.Данилюком [6] «єдиного культурного простору».

Вивчення ефективності охоплювало порівняльну оцінку рівнів сформованості загальнокультурної компетенції студентів у процесі вивчення дисциплін гуманітарного циклу на початковому етапі вивчення, відстеження динаміки процесу формування загальнокультурної компетенції протягом навчання (1-4 курси), загальну оцінку сформованості загальнокультурної компетенції, порівняння результатів письмових робіт, виконаних студентами контрольної та експериментальної груп, активність студентів при проведенні виховних заходів.

Таблиця 4

Порівняння рівнів сформованості загальнокультурної компетенції для експериментальної групи на початку та наприкінці експерименту експерименту.

№ з/п	Рівень сформованості загальнокультурної компетенції	Початок експерименту	Кінець експерименту
1.	Високий (творчий)	4,3%	14,7%
2.	Середній (достатній)	14,3%	85,3%
3.	Низький (недостатній)	71,4%	0%

На початку навчання за експериментальною методикою студенти мали з іноземної мови та державної мови невисокий (низький і середній) рівень знань; погано орієнтувалися у музиці, образотворчому мистецтві, наукових досягненнях поза межами своєї спеціалізації. Наприкінці навчання студенти показують середній і високий рівень предметних знань, їх зацікавленість у культурному житті й духовному розвитку безперечно зростає. Результати модульних контрольних робіт (МКР) свідчать про те, що частка високих і середніх балів в експериментальних групах є більшою, ніж у контрольній. Аналіз експериментальних даних дозволяє стверджувати, що завдяки впровадженню експериментальної методики формування загальнокультурної компетенції і реалізації розробленої методики формування цієї компетенції рівень загальної культури студентів експериментальних груп вищий, ніж у студентів контрольної групи.

Нам вдалося досягти вагомих результатів на шляху підвищення загальної культури студентів завдяки постійному залученню до процесу навчання додаткових матеріалів: публікацій у засобах масової інформації, використанню інтернет-мережі для отримання додаткових ресурсів навчання, створенню атмосфери співробітництва та взаємопідтримки. Організація навчання за принципом поєднання інформації з різних сфер гуманітарного знання сприяла розширенню світогляду студентів, формуванню в них широкої наукової картини світу, дала можливість цікавого й змістовного спілкування під час занять. Такий підхід до організації навчально-виховної роботи сприяв прилученню студентів до надбань світової цивілізації, їхній зацікавленості у підвищенні власного культурного рівня, покращанню міжособистісних взаємин у колективі.

Висновки. З наведених даних видно, що рівень сформованості загальнокультурної компетенції досить суттєво виріс у своїх середніх значеннях. Низький (недостатній) рівень сформованості цієї компетенції майже повністю перейшов у середній. Але наша методика виявилася не досить дієвою стосовно високого (творчого) рівня сформованості даної компетенції. Отже, необхідно продовжити дослідження, щоб виявити фактори й чинники, дієві для групи, яка представляє високий рівень сформованості загальнокультурної компетенції.

Література

1. Барановська Л. В. Навчання студентів професійного спілкування: [Монографія] / Л. В. Барановська. – Біла Церква, 2002. – 256 с.
2. Бірюкова Т.Ф. Болонський імператив підготовки майбутніх менеджерів: дис....канд. філос. наук: 09.00.10 / Бірюкова Тетяна Федорівна. – Запоріжжя, 2006. – 217 с.
3. Бродська Л. В. Формування готовності майбутніх учителів іноземної мови до виховної роботи в школі :

- автор. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Лариса Володимирівна Бродська. – К., 2006. – 20 с.
4. Буржикова Р. Нові пріоритети розвитку сучасної освіти: [Проблеми реформування змісту освіти в Україні] / Р. Буржикова // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 83-88.
5. Грущенко Л. М. Формування професійно-орієнтованого ставлення до дисциплін психолого-педагогічного циклу у студентів економічного університету : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Грущенко Людмила Миколаївна. – К., 2007. – 210 с. .
6. Данилюк А. Я. Теоретико-методологические основы проектирования гуманитарных образовательных пространств: дис. на соискание наук. звания д-ра пед. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Данилюк Александр Ярославович. – М. : РГБ, 2003 . – 701 с.
7. Кожемякіна Н. І. Соціально-педагогічні умови формування професійної мобільності майбутніх менеджерів-аграріїв : Дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Кожемякіна Наталія Іванівна. – Одеса, 2006. – 248 с.
8. Коломієць О. Б. Педагогічне забезпечення культурологічної складової у підготовці студентів вищого технічного навчального закладу : Дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00. 04 «Теорія та методика професійної освіти». – К., 2004. –205 с.
9. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.
10. Науково-освітній потенціал нації: погляд у XXI століття. / В. Литвин (кер.), В. Андрущенко, А. Гуржій та ін.; За заг. ред. Володимира Литвина. – К. : Навч. кн., 2003. – Кн. I. – 600 с.
11. Савельев А.Я. Модель формирования специалиста с высшим образованием на современном этапе / А.Я. Савельев, Л.Г.Семушина, В.С. Кочерманьян; Мин-во образования и науки Российской Федерации; науч.-исслед. ин-т высшего образования. – М., 2005. –72с.
12. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Л. Формування в реалізація концепції підготовки національної гуманітарно-технічної еліти в національному технічному університеті "Харківський політехнічний інститут": Навч. посібник / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, О. Г. РОМАНОВСЬКИЙ, О. С. ПОНОМАРЬОВ. – Харків : НТУ "ХПІ", 2002. –160 с.